

Alusta alkaen

**1 Mooseksen kirjan luentosarja Savonlinnan tuomiokirkossa torstaisin klo 19-20.
Kirkkoherra Sammeli Juntunen**

2. kerta (4.10.2007). 1 Moos 1:6-19

Perustavan järjestyksen luominen

Jumala sanoi: ”Tulkoon kaartuva kansi vesien väliin, erottamaan vedet toisistaan.” Jumala teki kannen ja erotti toiset vedet sen alapuolelle ja toiset sen yläpuolelle. Niin tapahtui, ja Jumala nimitti kannen taivaaksi. Tuli ilta ja tuli aamu, näin meni toinen päivä.” (1 Moos 1:6-7)

Tämä jae on ymmärrettävissä Raamatun kirjoittaneiden, 2500 vuotta sitten eläneiden ihmisten maailmankuvan pohjalta. Maanpiiri on kuin iso lätty. Se makaa veden pinnalla meren ympäröimänä. Sen yli levittyy taivaankansi, kuin valtava juustokupu. Se erottaa taivaan yläpuoliset vedet ja sallii kuivan maan ja ilman olla erikseen vedestä. Jumala loi taivaankannen ja pitää sen yllä.

Näin meidän ei enää tietenkään pidä uskoa.

Mutta Raamatun perusajatus on edelleen pätevä: Jumala on alussa luonut ne perustavat lait, joiden varassa maailma voi olla olemassa ja pysyy järjestyksessä.

Luonnontieteen mukaan esim. alkeishiukkasten väliset vetovoimat ovat alkuräjähdyksessä olleet äärimmäisen tarkasti kohdallaan juuri siten, että voi olla olemassa tähtiä, planeettoja ja meidän planeetallamme elämää. Jos alkuräjähdyksessä hiukkasten ja energian liike olisi ollut vähänkin suurempi, kaikkeus olisi laajentunut niin nopeasti, ettei atomeja olisi voinut syntyä tai ne eivät ainakaan olisi myöhemmin voineet kasaantua tähdeksi ja planeetoiksi. Vieläpä sellaiseksi tähdeksi, joka ei ole liian kuuma eikä liian kylmä planeetallemme. Tai jos ne olisivat olleet vähänkin pienempiä, ei siitäkään olisi tullut muuta kuin kaaosta vailla elämän mahdollisuuksia. Se on oikeasti ihmeellistä.

Tämä ei ole mitään hurskasta haihattelua. Fysiikassa puhutaan yleisesti ns. ”antrooppisesta periaatteesta” (antrooppinen tarkoittaa ihmisyyttä. Kyse on sen ihmettelemisestä, miten maailma on sellainen, että siihen kehittyi ihminen, joka voi sitä ihmetellä.). Wikipedian mukaan

Maailmankaikkeuden ”olennaiset rakenteet, lähtien atomiytimistä aina koko universumiin saakka, ovat stabiliteetissaan riippuvaisia hienovaraisista tasapainoista perusvoimien välillä, tasapainoista, joita on vain pienessä vähemmistössä mahdollisia maailmoja.” (engl. Wikipedia, hakusana *anthropic principle*)

Universumimme näyttää olevan alustaan saakka ja kokonaisuudessaan hienovaraisesti viritetty elämää varten.

(**Anthropic reasoning** involves assessing these constraints by analysing the properties of universes with different [fundamental parameters](#) or [laws of physics](#) from ours, and has frequently concluded that essential structures, from [atomic nuclei](#) to the whole universe, depend for stability on delicate

balances between different [fundamental forces](#); balances which only occur in a small minority of possible universes — so that ours seems to be [fine-tuned](#) for life.)

Tieteessä ei suinkaan ole yksimielisyyttä, että antrooppinen periaate kertoo Jumalasta. Tämän Wikipediakin sanoo.

Minusta voimme ajatella, että 1 Mooseksen kirja nykyajalle tulkittuna väittää, että se kertoo. Jumala on tehnyt ne kaiken olevaisen perustavat periaatteet, jotka pysyvät voimassa ja joiden vuoksi elämä saattoi kehittyä. Toisin sanoen: hän on tehnyt ”kaartuvan kannen”, joka erottaa kaaoksen järjestyksestä. Hän ”erotti vedet vesistä” ja mahdollisti kuivan maan ja ilman olemassaolon.

Samaa ideaa jatkavat seuraavat jakeet:

Jumala sanoi: ”Kokoontukoot taivaankannen alapuolella olevat vedet yhteen paikkaan, niin että maan kamara tulee näkyviin.” Ja niin tapahtui. Jumala nimitti kiinteän kamaran maaksi, ja sen paikan, mihin vedet olivat kokoontuneet, hän nimitti mereksi. Ja Jumala näki, että niin oli hyvä.”

Kun nämä sanat alun perin kirjoitettiin, Israelin kansa oli kokenut kovia jo kymmeniä tai satoja vuosia, Israelin valtakunta oli hävitetty, samoin Juuda, Jerusalem oli tuhottu, ihmisiä tapettu, raiskattu, myyty orjiksi ja viety pakkosiirtolaisuuteen. Varmasti epätoivo oli valtaamassa mielen. Ja ajatus siitä, että olemassaolo on pahaa ja mieletöntä.

Israelilaiset myös pelkäsivät merta, eivätkä juuri osanneet purjehtia. Meressä oli jäljellä jotain alkukaaoksen merestä. Mutta Jumala on rajannut ja rajaa pelottavan kaaosmeren pois järjestyneestä maailmasta.

Minä, Herra, olen pannut hietikon meren rajaksi, se järjestys pysyy ikuisesti, meri ei voi sitä muuttaa. Kuohukoot aallot – voimattomina ne iskevät rantaan! Pauhatkoot tyrskyt – meren rajaa ne eivät voi ylittää!” (Jer 5:22)

(ks. myös Ks. Ps 89:10-12, Ps 104:7-11, Job 7:12, 26:12.)

Luomakunta on hyvä

Tätä taustaa vasten sanat ”Ja Jumala näki, että niin oli hyvä” saavat merkityksensä.

Maailma on hyvä. Siinä onkin paljon pahaa ja pelottavaa., niin loppujen lopuksi olemassaolo on hyvää, koska se on hyvän Jumalan luomaa ja hän pitää sen järjestyksen yllä.

Jumala on luonut kasvit

Seuraavana päivänä eli seuraavassa vaiheessa Jumala luo elämän ja ensimmäiset eliölajit, kasvit ja puut.

Jumala sanoi: ”Kasvakoon maa vihreyttä, siementä tekeviä kasveja ja hedelmäpuita, jotka maan päällä kantavat hedelmissään kukin lajinsa mukaista siementä.” Ja niin tapahtui. Maa versoi vihreyttä, siementä tekeviä kasveja ja hedelmäpuita, jotka kantoivat hedelmissään kukin oman lajinsa mukaista siementä. Jumala näki, että niin oli hyvä. Tuli ilta ja tuli aamu, näin meni kolmas päivä.”

Nykyisin monet julkisuudessa esiintyvät tiedemiehet ovat sitä mieltä, että lajinkehitysoppi eli evoluutioteoria selittää tyhjentävästi elämän ja eliöiden synnyn. Lisäksi he väittävät, että evoluutio ei tarvitse tai salli oletusta siitä, että Jumala on luonut elämän ja eri eliölajit. Ateistisen darwinismin mukaan eliöiden mutaatiot, tajuttoman pitkä aika, sattuma ja vahvimman mutaation selviytyminen luonnonvalinnassa ovat saaneet aikaan elämän ja eri eliölajien kehittymisen varhaisemmista eliöistä.. Eniten ääntä on pitänyt brittiläinen evoluutiobiologi Richard Dawkins.

Richard Dawkins, Jumalharha (Terra Cognita 2007, suom. Kimmo Pietiläinen)

Dawkinsin kritiikkiä esittää *Alister McGrath, Dawkinsin jumala : geenit, meemit ja elämän tarkoitus (Kirjapaja 2006, suom. Kirsi Nisula).*

Minä ajattelen, että eliölajit ovat kehittyneet miljoonien vuosien kuluessa. Silti evoluutioteoria ei mielestäni ole sitä vastaan, että Jumala on luonut elämän ja eliöt. Tällaiselle ajattelulle on ainakin 3 eri vaihtoehtoa:

1) *Teistisen darwinismin* mukaan Jumala kaiken alussa (Big Bang eli alkuräjähdyks) asetti aineen ja energian perustavat vakiot siten, että vuosimiljardien kuluessa elämä ja eliöt kehittyivät. Tiede voi havainnoida, kuinka tuo kehitys on tapahtunut luonnollisten prosessien kautta.

2) *Ns. älykkään suunnittelun* mukaan evoluutiota on toki tapahtunut. Eliöt ja niiden elimet ovat kuitenkin niin monimutkaisia, etteivät ne ole voineet kehittyä sattumalta. Esimerkiksi silmän pupillin evoluutiosta saattoi olla luonnonvalinnassa hyötyä vain, jos eliölle samanaikaisesti kehittyi pupillista erillinen verkkokalvo. Tällainen ja moni muu elämän monimutkaisuus ei palaudu sattumaan, vaan kertoo Suunnittelijasta.

3) *Teleologisen* teorian mukaan evoluution eteenpäin menevä voima kertoo aineen ulkopuolisesta Tarkoituksenmukaisuudesta. Sen tyrmämisessä on kyse ideologiasta, jossa vain kausaaliset selitykset sallitaan. (Eli sellaiset selitykset, että aiemmin oleva ns. vaikuttava syy saa aikaan vaikutuksen. Mutta on toisenlaisiakin selityksiä, jotka perustuvat päämäärään. Silmä kehittyi näkemisen päämäärää varten. Näitä sanotaan teleologisiksi selityksiksi.)

Tekstissämme sanotaan:

Ja niin tapahtui. Maa versoi vihreyttä, siementä tekeviä kasveja ja hedelmäpuita, jotka kantoivat hedelmissään kukin oman lajinsa mukaista siementä. Jumala näki, että niin oli hyvä.

Kun Jumala käski, niin maa versoi. Maa tuotti itsestään käskyn saatuaan. Kaikki tämä tapahtui luonnollisten prosessien kautta. Maasta eli elottomasta aineesta syntyi elämää, kasveja. Ja niillä on hedelmissään siemeniä, joista kasvaa uusia kasveja. Kaikki on toisaalta luonnollista, mutta toisaalta elämän ja eliöiden kehityksessä on älykästä tarkoituksenmukaisuutta, joka kertoo elämän ja eliöiden Luojusta.

Tämä on tärkeää tiedostaa siksi, että nykypäivänä ateistinen darwinismi on nousussa. Se leimaa luomiseen ja Raamattuun uskovat kristityt typeriksi fundamentalisteiksi, jotka yrittävät kaataa länsimaisen tieteen ja demokratian.

Ateistinen darwinismi saattaa esiintyä muodossa, joissa sana ”Jumala” sallitaan. Mutta Jumalasta tehdään ihmisaivojen tuote. Jumala on evoluution tuotos. Jumalan idea oli ihmisen lajinkehityksen

kannalta hyötyisä, ja siksi se on kehittynyt niin yleiseksi ihmiskunnassa. Jumalaa ei oikeasti ole olemassa, ei ainakaan aineellisen elämän Luojana. Elämä on kehittynyt evoluution eli sattuman ja luonnonvalinnan kautta. Mutta ihmiselle on hyödyllistä ajatella ja tuntea niin kuin Jumala olisi olemassa. Tai sitten voi ajatella niin kuin Dawkins, että Jumalan idea on harhainen ja siitä olisi päästävä eroon. Toiset voivat sitten ajatella, että Jumalan idea on hyödyllinen, vaikka onkin evoluution tuote ihmisaivoissa.

Mutta ei tällainen ole mikään Jumala. Oikea Jumala on se, joka on sanonut: ”Kasvakoon maa vihreyttä, siementä tekeviä kasveja ja hedelmäpuita.” Jo kauan ennen kuin yksikään ihminen oli tarvitsemassa häntä moraalilleen hyödylliseksi ideaksi.

Aurinko, kuu ja tähdet ovat Jumalan luomia lamppuja

Jumala sanoi: ”Tulkoon valo ja taivaankanteen erottamaan päivän yöstä, ja olkoot ne merkkeinä osoittamassa määraaikoja, hetkiä ja vuosia. Ne loistakoot taivaankannesta ja antakoot valoa maan päälle.” Ja niin tapahtui. Jumala teki kaksi suurta valoa, suuremman hallitsemaan päivää ja pienemmän hallitsemaan yötä, sekä tähdet. Hän asetti ne taivaankanteen loistamaan maan päälle, hallitsemaan päivää ja yötä ja erottamaan valon pimeydestä. Jumala näki, että niin oli hyvä. Tuli ilta ja tuli aamu, näin meni neljäs päivä. (1 Moos 1:14-19)

Miten voi olla, että aurinko, kuun ja tähdet luodaan vasta tässä vaiheessa, neljäntenä päivänä? Kasvit luotiin jo kolmantena päivänä. Ja ne jos mitkä tarvitsevat auringon valoa. Ja lisäksi on kerrottu, että valon ja pimeyden ja päivän ja yön vaihtelu on luotu jo ensimmäisenä päivänä.

Syynä on jälleen 2500 vuotta sitten eläneiden ihmisten maailmankuva. Aurinko ja kuu olivat tuon ajan Lähi-idän kansojen korkeimmat jumaluudet. Varsinkin assyrialaisille ja babylonialaisille Aurinko (Shemes) oli ylijumala ja Kuu (Shin) oli ylin jumalatar. Niistä lähti kaikki elämä. Kaikilla israelilaisten ympäristökansoilla oli erittäin vahva ajatus siitä, että tähtien kierto hallitsee kaikkea tapahtumista, historiaa ja yksilön elämää. Teksti haluaa vastustaa tätä ajatusta, että aurinko ja kuu ja tähdet olisivat alkuperäisimpiä ja tärkeimpiä. Siksi sanotaan, että ne on luotu vasta neljäntenä päivänä.

Lisäksi aurinkoa ja kuuta palvovat assyrialaiset ja babylonialaiset olivat suunnilleen tämän tekstin kirjoittamisen aikaan tuhonnetut Israelin ja Juudan kuningaskunnat, hävittäneet Herran temppelin ja vieneet hänen kansansa pakkosiirtolaisuuteen. Tietenkin lähellä oli ajatus, että Shemes ja Shin ja tähtien kierto oli vahvempi kuin Herra. Olivathan ne olivat palvojiensa avulla tuhonnetut Jerusalemin temppelin, hänen pyhän asuinsijansa.

Mutta tässä tekstissä aurinkoa ja kuuta ei mainita edes nimeltä. Ne ovat valoja, tai toisin käännettynä ”lamppuja”, iso lamppu ja pikkulamppu.

Tekstimme on kuin suuri epäjumalien teurastamo. Oli tosiaan vallitsevien itsestäänselvyyksien vastaista sanoa, että mahtavat jumaluudet Aurinko ja Kuu ovatkin vain Jumalan luomia lamppuja.

Hyviä ja hyödyllisiä. Niistä sai valoa ja niiden avulla saattoi mitata aikaa. Mutta eivät ne sen kummempia olleet. Ihmiselämän ja kansojen Herra oli jotain ihan muuta kuin se, mitä ihmiset kuvittelivat korkeimmaksi mahdiksi.

Mitä tämä voisi merkitä meille, vuoden 2007 savonlinalaisille?

Eikö ainakin sitä, että meidän ei pidä masentua tai menettää toivoamme uhkakuvien ja vaikeuksien edessä.

Meidän aikamme ylimmät epäjumalat ovat markkinavoimat, kuin entiset Shemes ja Shin Markkinavoimista lähtee kaikki elämä, niin kuin ennen vanhaan auringosta ja kuusta.

Meille tämä teksti sanoo, että meidänkään aikamme ylimmät epäjumalat eivät sittenkään hallitse maailmaa.

Markkinavoimat ovat vain rahaa, kaupan ja vaihdon välineitä. Ne ovat vain sähköisiä bittejä tietokoneiden verkossa ja pörssien tauluilla.

Mutta eikö silti ole niin, että markkinavoimat ei ole vain jotain ”vain”? Eivätkö maailman pörssien taulut ole sittenkin aivan hirmuisen voimakkaita? Nehän saavat ihan oikeasti aikaan Itä-Suomen tyhjentymistä, työttömyyttä, pakollisia säästötoimia, kulttuurin alasajoa ja apatiaa? Eikä niille kukaan mitään voi, ne hallitsevat vääjäämättä. Yritys tai hyvä tahto ei näytä riittävän kääntämään niiden vaikutusta.

Edes kuolleet nuket eivät pysy hengissä markkinavoimien edessä.

Juuri vastaavassa ja oikeastaan vielä meitä hyvin, hyvin paljon huonommassa tilanteessa oli Israelin kansa tämän tekstin kirjoittamisen aikoina. Auringon ja kuun, Shemexen ja Shinin palvelijat, olivat ihan oikeasti ja tosi rutosti tuhonneet Herran temppelin. Ja heidän kulttuurinsa. Melkein kokonaan. Israelin maa joutui aivan tavattomaan taloudelliseen ja henkiseen lamaan, joka kesti hyvin kauan pakkosiirtolaisuuden jälkeenkin.

Oliko mitään järkeä uskoa, että aurinko ja kuu olivat tosiaankin vain ”iso lamppu” ja ”pikku lamppu”? Ei. Mutta silti Jumalan sana sanoi niin. Jumalan sana lupasi niin. Oikeastaan se oli Jumalan ilosanoma kansalle: Se mikä teitä uhkaa ja näyttää voittavan teidät, on oikeasti minulle vain lamppu, ei jumaluus.

Siksi tämän kohdan sanoma on meille tämä: ”Turvautukaa minuun, sanoo Herra. Minä olen äärettömästi suurempi ja vahvempi kuin markkinavoimat.”